

บทที่ 4

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของบุคคลที่จิตฟั่นเฟือน

1. ปัญหาเกี่ยวกับความหมายของ “จิตฟั่นเฟือน”

เนื่องจากไม่มีกฎหมายฉบับใดที่ได้ให้ความหมายของ “จิตฟั่นเฟือน” เอาไว้โดยเฉพาะจึงเกิดปัญหาว่าจิตฟั่นเฟือนนั้นหมายความว่าอย่างไรเหมือนหรือแตกต่างจากบุคคลวิกลจริตอย่างไรบ้างซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

1.1 “จิตฟั่นเฟือน” ในความหมายของกฎหมาย

คำว่า “วิกลจริต” “จิตบกพร่อง” “โรคจิต” และ “จิตฟั่นเฟือน” นั้น ถึงแม้ว่าเป็นศัพท์ที่ใช้กันทั่วไปเหมือนคำธรรมดาสามัญ แต่ผู้เข้าใจแต่ละคนอาจเข้าใจต่างกันตามพื้นฐานภูมิปัญญาของแต่ละบุคคล และอาจจะนับได้ว่าเป็นศัพท์ทางวิชาการอยู่ด้วย เพราะว่าเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในวิชาจิตเวชศาสตร์ แต่ในทางจิตเวชศาสตร์เองก็มิได้มีนิยามศัพท์ไว้ชัดเจนทุกคำ และมีใช้อยู่ทั่วไปเพียงคำว่า “โรคจิต” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า ซาโคซิส อยู่คำเดียว แต่ทุกคำที่กล่าวมานี้เป็นถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในพระราชบัญญัติต่างๆ อีกหลายฉบับ ดังนั้นคำดังกล่าวจึงต้องถือว่าเป็นศัพท์ทางกฎหมาย ซึ่งต้องการตีความที่แน่นอนชัดเจน โดยเฉพาะในกฎหมายอาญาดำเนินแล้ว ความชัดเจนและแน่นอนของกฎหมาย อาจถือได้ว่าเป็นหัวใจของความยุติธรรมก็ได้ แต่ในกฎหมายต่างๆ ที่บัญญัติคำเหล่านี้ไว้ก็ไม่นิยามศัพท์ของคำดังกล่าวไว้ โดยเฉพาะ ดังนั้นการเข้าใจความหมายของคำจึงต้องดูจากเจตนารมณ์ของกฎหมาย ตลอดจน คำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัยตีความไว้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทำการวิเคราะห์เพื่อหาความหมายของคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” โดยมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) กฎหมายแพ่ง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติคำว่า “วิกลจริต” และ “จิตฟั่นเฟือน” ไว้คนละมาตราและมีความหมายที่เห็นได้ชัดว่าแตกต่างกันอยู่ดังนี้

“มาตรา 28 “บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดา มารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อก็ดี ผู้ปกครองหรือ ผู้พิทักษ์ก็ดีซึ่ง ผู้ปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตนั้น เป็นคน ไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นบุคคล ไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่งต้องจัดให้อยู่ใน ความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล และการสิ้นสุดของการเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายนี้

มาตรา 32 วรรคแรก บัญญัติไว้ใจความว่า บุคคลใดมีกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่ สมประกอบ หรือประพฤตีสຸຽ່ຍສຸຽ່ຍเสเพลเป็นอาจิม หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนอง เดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสีย แก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา 28 ร้องขอต่อศาล ศาลจะ สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถก็ได้

จากบทบัญญัติ 2 มาตราที่อ้างข้างต้นนี้ คงจะเห็นได้ชัดเจนว่า “วิกลจริต” กับ “จิตฟั่น เฟือน” ในทางกฎหมายแพ่งนั้นอาจจะไม่เหมือนกัน เพราะจิตฟั่นเฟือนนั้นในทางกฎหมายแพ่งถือ ว่าเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถ ซึ่งความสามารถในการทำนิติกรรมต่างๆ ถูกจำกัดเพียงเท่าที่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 34 เท่านั้น ผู้เสมือน ไร้ความสามารถจะทำนิติกรรมที่ถูก จำกัดเหล่านั้นได้ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน แต่ผู้เสมือน ไร้ความสามารถยังสามารถที่จะ ทำนิติกรรมอื่นๆ นอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยนิติกรรมนั้นจะไม่เสียไปเพราะความ เสมือน ไร้ความสามารถของเขา ส่วนคนวิกลจริตนั้นในทางกฎหมายแพ่งถือว่าเป็นคน ไร้ ความสามารถเลยทีเดียว คนประเภทนี้กฎหมายถือว่าไม่สามารถที่จะทำนิติกรรมใดๆ ได้เองโดย อิสระ นิติกรรมซึ่งคน ไร้ความสามารถทำลงไป ถ้ามิได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาล นิติกรรมนั้น ถือว่าเป็น โหมะใช้ไม่ได้เลยทีเดียว

เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและ พหุณยัษย์ดังกล่าวแล้ว น่าจะอนุมานได้ว่าคำว่าจิตฟั่นเฟือนนั้นน่าจะยังไม่ถึงขั้นวิกลจริต หรืออาจ กล่าวได้ว่าจิตฟั่นเฟือนนั้นมีความผิดปกติทางจิตใจยังไม่ถึงขั้นวิกลจริต

คำว่า “วิกลจริต” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้คำแปลไว้ว่า ว. มี ความประพฤดิหรือกิริยาผิดปกติเพราะสติวิปลาส ส่วนคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” แปลว่า ว. หลงไหล เคลิบเคลิ้ม คຸ້ມຕີคຸ້ມຮ້າຍ

จากคำแปลศัพท์โดยตรงตามพจนานุกรมดังกล่าวก็สอดคล้องกับเจตนารมณ์ในกฎหมายแพ่ง กล่าวคือ จิตเพื่อนั้นยังไม่ถึงขั้นสติวิปลาสหรือวิกลจริต

แนววินิจฉัยของศาลฎีกา

ก. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 490/2509 วินิจฉัยว่า คำว่า “วิกลจริต” ตามความหมายของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 29 นั้น มิได้หมายถึงเฉพาะถึงบุคคลผู้มีจิตผิดปกติหรือตามที่เกี่ยวข้องกันทั่วไปว่าบ้าเทียวอาละวาด นั่งซิม หรือพูดเพ้อเจ้อ โดยไม่มีเหตุผลเท่านั้นไม่ แต่รวมถึงบุคคลที่มีอาการผิดปกติเพราะจิตวิปลาส คือ ขาดความรู้ลึก ขาดความรู้สึกและขาดความรับผิดชอบด้วย เพราะบุคคลดังกล่าวนี้ไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนหรือประกอบกิจการงานส่วนตัวของตนได้ทีเดียว ผู้ป่วยที่เป็นโรคเนื้องอกในสมอง ต้องนอนอยู่บนเตียงตลอดเวลามีอาการพูดไม่ได้ หูไม่ได้ยิน ตาทั้งสองข้างมองไม่เห็น มีอาการอย่างคนไม่มีสติสัมปชัญญะใดๆ ไร้ความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการทุกอย่าง จึงถือว่าเป็นบุคคลวิกลจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 29 แล้ว

ข. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1645/2520 วินิจฉัยว่า “นางสาว ส. เป็นบุคคลปัญญาอ่อน แพทย์โรงพยาบาลปัญญาอ่อนวินิจฉัยว่า ส. มีลักษณะปัญญาอ่อนและหูไม่ได้ยิน ไม่ชัด ไม่มีอาการทางจิต ไม่สามารถดูแลรับผิดชอบตนเองตามคำฟังได้เท่านั้น หากได้วินิจฉัยถึงขนาดวิกลจริตไม่ ส่วนนาง ม. นั้นสามีเบิกความว่า สติไม่ค่อยดี ฟันเพื่อนเป็นครั้งคราวเท่านั้น บางครั้งก็พูดจาไม่รู้เรื่องดี บางครั้งก็ไม่รู้เรื่อง แสดงว่านาง ม. เพียงแต่จิตเพื่อนไม่สมประกอบ หากถึงขนาดวิกลจริตไม่ บุคคลทั้งสองจึงสามารถแสดงเจตนาทำนิติกรรมได้”

จากคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองฉบับข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า คำว่า “วิกลจริต” นั้นศาลฎีกาได้วินิจฉัยขยายความออกไปให้รวมถึงภาวะที่ไม่มีสติสัมปชัญญะใดๆ เข้าไปด้วย ส่วนคำว่า “จิตเพื่อนไม่สมประกอบ” นั้นก็หมายถึงภาวะที่ยังไม่ถึงขนาดวิกลจริตเช่นกัน

2) กฎหมายอาญา

ในกฎหมายในลักษณะอาญา ร.ศ.127 ซึ่งใช้บังคับอยู่ก่อนประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญานั้น มีบทบัญญัติที่ใช้คำว่า “วิกลจริต” ทำนองกับที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งดังนี้

มาตรา 46 ผู้ใดกระทำความผิดในเวลาวิกลจริตอันเกิดแต่สัญญาวิปลาสก็ตาม เกิดแต่พยาธิก็ตาม ถ้าปรากฏว่ามันไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือยับยั้งได้ในเวลาที่กระทำความผิด เพราะเหตุวิกลจริตนั้นไซ้รู้ ท่านว่าอย่าให้เอาโทษแก่มันเลย

แต่ถ้าศาลพิเคราะห์เห็นว่าและปล่อยผู้วิกลจริตนั้นไป อาจเกิดเหตุกษัตริย์คนร้ายแก่ผู้อื่น จะสั่งให้ส่งตัวมันให้เจ้าพนักงานกักขังรักษาไว้ในโรงพยาบาลสำหรับคนวิกลจริต หรือเอาไปคุมขังรักษาไว้ในที่อื่น เพื่อป้องกันกษัตริย์คนร้ายอย่าให้มีแก่สาธารณชนก็ได้

มาตรา 47 ผู้กระทำความผิดในเวลาวิกลจริตอันเกิดแต่สัญญาวิปลาสก็ตาม เกิดแต่พยาธิก็ตาม ถ้าปรากฏว่าในเวลากระทำนั้น มันยังมีสติพอจะรู้ผิดชอบหรือยับยั้งได้เท่าที่มันควรต้องมีโทษ แต่ศาลจะเห็นสมควรลดหย่อนให้เบาลงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นก็ได้

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นว่ากฎหมายในลักษณะอาญา แยกวิกลจริตเป็น 2 ประเภท คือ วิกลจริตอันเกิดแต่สัญญาวิปลาสกับวิกลจริตที่เกิดจากพยาธิสภาพ ซึ่งหมายถึงวิกลจริตที่เกิดจากโรคทางกายหรือการวิกลจริตที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่สามารถตรวจพบพยาธิจากอวัยวะต่างๆ ของร่างกายได้ นับได้ว่าสอดคล้องกับหลักวิชาทางจิตเวชศาสตร์ และถ้าพิจารณาคำพิพากษาฎีกาที่ 490/2509 ที่ยกมาแสดงข้างต้น ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยภาวะที่เกิดจากโรคของสมองว่าเป็น “วิกลจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วคำว่า “วิกลจริต” ในกฎหมายลักษณะอาญาจึงน่าจะมีความหมายใกล้เคียงกับ “วิกลจริต” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาก และเมื่อกฎหมายในลักษณะอาญามีได้บัญญัติคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ไว้ด้วย การตีความคำว่า “วิกลจริต” ในกฎหมายลักษณะอาญาจึงควรรวมถึงภาวะดังกล่าวนี้อาจถือได้ว่ายังมีสติพอรู้ผิดชอบหรือยับยั้งได้ตามกฎหมายลักษณะอาญาตามมาตรา 47 ก็ได้

นอกจากนั้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ก็ใช้คำว่า “วิกลจริต” ตรงกับกับกฎหมายลักษณะอาญา ดังนี้

มาตรา 14 ในระหว่างทำการสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี สั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหา หรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดสอบสวน ไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถต่อสู้คดีได้ และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุญาต ข้างหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่เห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการไล่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวรรคก่อน ศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ พ.ร.บ. ให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499 ซึ่งมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2500 โดยยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญาแล้วใช้

ประมวลกฎหมายอาญาแทน บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่ใช้แทนมาตรา 46 และ 47 ของกฎหมายลักษณะอาญา ได้แก่มาตรา 48 และมาตรา 65 ดังนี้

มาตรา 48 ถ้าศาลเห็นว่า การปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่อง ไร้จิต หรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษหรือได้รับการลดโทษตามมาตรา 65 จะเป็นการไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลก็ได้ และคำสั่งนี้ศาลจะเพิกถอนเสียเมื่อใด ก็ได้

มาตรา 65 ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง ไร้จิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้างหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลดโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

จากบทบัญญัติข้างต้นนี้จะเห็นว่า กรณีที่กฎหมายลักษณะอาญาเดิมใช้คำว่า วิกลจจริต (อันเกิดแต่สัญญาวิปลาสกับเกิดแต่พยาธิสภาพ) นั้นประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติแยกออกเป็น 3 คำคือ จิตบกพร่อง ไร้จิต หรือจิตฟั่นเฟือน

ในการร่างประมวลกฎหมายอาญามาตราดังกล่าว อนุกรรมการร่างกฎหมายเห็นว่า คำว่า จิตฟั่นเฟือน มีความหมายกว้าง และหมายกว้างกว่าวิกลจจริต และคำว่าจิตบกพร่อง และมีการใช้คำว่า ไร้จิตเพิ่มเข้ามาอีก อนุกรรมการร่างกฎหมายได้ตกลงใช้คำว่า จิตบกพร่อง ไร้จิต หรือจิตฟั่นเฟือน แทนคำว่า “วิกลจจริต” ตามร่างเดิม

ส่วนคำว่า “ไร้จิต” ที่ปรากฏในกฎหมายนั้นมีลักษณะเป็นศัพท์สมัยใหม่ ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งตรงกับที่ใช้ในวิชาจิตเวชศาสตร์ปัจจุบัน โดยหมายถึงกลุ่มของโรคกลุ่มหนึ่งซึ่งมีความผิดปกติของจิตใจจนถึงระดับที่ทำให้เสียความสามารถที่จะหยั่งรู้ตนเอง ความสามารถที่จะสนองความต้องการที่จำเป็นในการดำรงชีพ มีความผิดปกติในความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ นอกกรอบของความเป็นจริง

ในทางจิตเวชศาสตร์ กลุ่มไร้จิต อาจแบ่งได้เป็นอย่างน้อย 2 กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มไร้จิตเนื่องจากสมองพิการ โรคในกลุ่มนี้ได้แก่โรคจิตที่เกิดจากโรคของสมองเป็นส่วนใหญ่ เช่น โรคจิตจากโรคซิฟิลิสของสมอง เป็นต้น โรคจิตกลุ่มนี้น่าจะเทียบได้กับที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติว่า วิกลจจริตอันเกิดแต่พยาธิตนเอง

ข. กลุ่มโรคจิตที่ไม่เกี่ยวกับภาวะร่างกาย โรคจิตกลุ่มนี้เป็นความผิดปกติของจิตใจ โดยเฉพาะ เช่น โรคจิตเภท โรคอารมณ์แปรปรวน โรคกระแวง เป็นต้น โรคจิตกลุ่มนี้น่าจะเทียบได้กับที่กฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติว่า วิกลจจริตอันเกิดแต่สัญญาวิปลาส เช่นกัน

สำหรับคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ซึ่งอนุกรรมการร่างกฎหมาย ในทางจิตเวชศาสตร์นั้น มีความหมายกว้างหมายถึง ความผิดปกติของจิตใจทุกชนิด แต่ศัพท์ภาษาไทย จิตฟั่นเฟือนนั้นไม่มี

ใช้ในทางจิตเวชโดยเฉพาะและจิตแพทย์เองก็มีความเห็นแตกต่างกันไป ไม่ลงรอยเดียวกัน ทั้งนี้เพราะศัพท์นี้ไม่มีใช้ในทางจิตเวชศาสตร์ มีแต่ทางกฎหมายเท่านั้น ผู้แปลหรืออธิบายความหมายส่วนมากจึงแปลความในเชิงภาษาตามความเห็นของแต่ละท่าน จึงมีความเห็นแตกต่างกันได้มาก

อย่างไรก็ดี คำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเป็นเวลานาน และมีความหมายที่เข้าใจกันได้ค่อนข้างจะตรงกันทั้งเจตนารมณ์ของบทบัญญัตินั่นเอง และจากคำพิพากษาศาลฎีกาว่า จิตฟั่นเฟือนกับวิกลจริตนั้นคนละระดับกัน

ดังนั้นเมื่อนำคำว่าจิตฟั่นเฟือนมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งแม้จะเป็นกฎหมายคนละระบบ ก็น่าที่จะอนุวัตน์ให้ความหมายใกล้เคียงกันได้

ดังนั้นผู้เขียนจึงอยากเสนอเทียบเคียงไว้ที่นี่เพื่อผู้อ่านจะนำไปพิจารณาดังนี้

กฎหมายแพ่ง	กฎหมายอาญา
วิกลจริต	= โรคจิต (กฎหมายลักษณะอาญาเดิมวิกลจริตอันเกิดแต่สัญญาวิปลาสและเกิดแต่พยาธิ)
จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ	= จิตบกพร่อง จิตฟั่นเฟือน

ถ้าแยกประเภทของจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบออกเป็นสองภาวะ คือ จิตฟั่นเฟือนภาวะหนึ่ง จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบอีกภาวะหนึ่งแล้ว คำว่า จิตไม่สมประกอบน่าจะเทียบได้จิตบกพร่องในทางอาญาเพราะฉะนั้น ทางแพ่งและอาญาอาจจะแยกได้เป็น 3 ภาวะตรงกันหมดและเทียบกับทางจิตเวชได้ดังนี้

กฎหมายแพ่ง	กฎหมายอาญา	ทางจิตเวชศาสตร์
1. วิกลจริต	โรคจิต	Psychosis
2. จิตไม่สมประกอบ	จิตบกพร่อง	Mental Retardation
3. จิตฟั่นเฟือน	จิตฟั่นเฟือน	Other Mental Disorder

เพราะฉะนั้นจิตฟั่นเฟือน จึงควรจัดเป็นภาวะผิดปกติทางจิตอื่นๆ ไม่จำกัดกลุ่มของโรคและความสำคัญของมาตรา 65 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น อยู่ที่ ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เป็นสำคัญ กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดไม่สามารถรู้ผิดชอบก็ดีหรือแม้รู้ผิดชอบแต่ไม่สามารถบังคับตนเองได้ก็ดี ถ้าเกิดเนื่องจากความผิดปกติทางจิตกลุ่มใดก็ตาม ย่อมจะถือว่าความผิดปกตินั้นอยู่ในภาวะ “จิตฟั่นเฟือน” ได้ทั้งสิ้น

1.2 แนววินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับ “จิตฟั่นเฟือน”

ต่อไปนี้ผู้เขียนจะพยายามวินิจฉัยโรคทางจิตเวชจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัยภาวะต่างๆ ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 ไว้ เป็นลำดับมาดังนี้

1) คำพิพากษาฎีกาที่ 331/2513

ประวัติผู้ป่วย : หลังจากจำเลยได้คลอดบุตรแล้วจำเลยมีอาการผิดปกติไปจากคนธรรมดา ซึ่งตามชาวบ้านเรียกว่าเป็นโรคบ้าเลือด บางขณะก็คุ้มดีคุ้มร้าย บางขณะก็เป็นปกติ พยานจำเลยซึ่งเป็นแพทย์ประจำตำบลท้องถิ่นรับรองว่า ระหว่างเกิดเหตุนี้จำเลยกำลังอยู่ในความดูแลรักษาพยาบาลของตน

การวินิจฉัยของศาล : พอฟังได้ว่าระหว่างเกิดเหตุจำเลยมีโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน บางขณะ ศาลจึงเชื่อว่าขณะจำเลยกระทำการฆ่าเด็กนั้นจำเลยมีโรคจิต แต่ยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ดังบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 วรรค 2

การวินิจฉัยทางจิตเวช : ผู้ป่วยที่มีอาการทางจิตภายหลังคลอดเรียกว่า กลุ่มอาการทางจิตเวชภายหลังคลอด บางรายเป็นมากถึงขนาดเป็นโรคจิตก็เรียกว่า โรคจิตหลังคลอด ผู้ป่วยรายนี้ฆ่าบุตรของตนโดยโชนทิ้งลงในบ่อน้ำ น่าจะถึงขนาดเป็นโรคจิตแล้ว

2) คำพิพากษาฎีกาที่ 2040/2518

ประวัติผู้ป่วย : ขณะเกิดเหตุจำเลยเป็นโรคจิตและมีอาการหวาดระแวงว่าจะมีคนทำร้ายและปล้น คืนเกิดเหตุจำเลยรู้สึกหัวใจไม่ดี จำเลยได้บอกบุตรชาย บุตรชายจึงเอาปืนไปซ่อนไว้ที่กอไผ่ จำเลยใช้ปืนที่บุตรชายซ่อนไว้ไปยิง บ. แล้วลงจากเรือนไปในสวน ต่อมาอีก 3-4 นาที จำเลยขึ้นมานบนเรือนยกปืนขึ้นยิง จ. แล้วพูดว่า นี่ขโมยเหลือนี่อีกคน

การวินิจฉัยของศาล : ศาลเห็นว่าจำเลยยังสามารถรู้ผิดชอบและสามารถบังคับตนเองได้บ้าง พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ (ไม่มีประเด็นการอุทธรณ์เรื่อง โรคจิต)

การวินิจฉัยของจิตเวช : ผู้ป่วยรายนี้อาจเป็นโรคจิตเภทหรือภาวะระแวง ซึ่งเป็นโรคในกลุ่มโรคจิต

ประวัติผู้ป่วย : แพทย์มาเบิกความเกี่ยวกับสุขภาพจิตของจำเลยว่าจำเลยเป็นโรคจิตเภท ไม่เป็นคนปกติ คือไม่สามารถรับรู้สภาพความจริงได้เป็นปกติ ทำอะไรอาจผิดปกติวิสัย จำเลยจะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้ลำบาก หากมิได้รับการรักษาอาจทำความเดือดร้อนให้แก่สังคม

การวินิจฉัยของศาล : แพทย์มิได้เบิกความยืนยันว่าอาการของโรคจิตเภทนี้เป็นในบางเวลา จึงต้องฟังว่าอาการของโรคนี้เป็นติดตัวจำเลยตลอดไปจนกว่าจะได้รับการบำบัดให้หาย การที่จำเลยเป็นโรคจิตเภท แต่ยังสามารถต่อสายไฟใหม่โดยดึงสายไฟจากสวิตช์มาต่อใหม่แล้ว

สตาร์ทเครื่องยนต์ติดได้ แสดงว่าจำเลยมีความรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง ฟังได้ว่าขณะจำเลยเป็นโรคจิตเภทแต่ยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง

การวินิจฉัยทางจิตเวช : จิตแพทย์ซึ่งเป็นพยานวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเป็นโรคจิตเภท

หมายเหตุ : ด้วยความเคารพต่อศาลฎีกา คดีนี้ศาลเห็นว่าเหตุที่จำเลยสามารถต่อสายไฟแล้วติดเครื่องยนต์ได้นั้นแสดงว่ายังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้างนั้น ผู้เขียนเห็นว่าความสามารถในการประกอบกิจการบางอย่างที่ต้องการความรู้ความชำนาญนอกเหนือจากคนธรรมดาทั่วไปนั้น น่าจะเป็นคนละประเด็นกับความสามารถรู้สึกผิดชอบในทางกฎหมาย

4) คำพิพากษาฎีกาที่ 2182/2522

ประวัติผู้ป่วย : ศาลพิเคราะห์แล้วเห็นว่า พยานโจทก์เบิกความว่าก่อนเกิดเหตุเดือนเศษพบเห็นจำเลยเสมอ จำเลยมีสติไม่ค่อยดี คนที่ตลาดเรียกจำเลยว่า “อ้ายผาดบ้า” ก่อนเกิดเหตุ 3-4 วัน จำเลยเคยเอาปืนจะไปยิงคนที่เดินผ่านไปมาที่ร้าน พยานเข้าแย่งปืนไว้ได้ ภายหลังจึงคืนให้จำเลยไป พยานโจทก์อีกคนหนึ่งเบิกความว่าก่อนเกิดเหตุบางวันจำเลยจะมีอารมณ์ดี บางวันก็อารมณ์ร้าย เคยถือปืนออกไปเดินกลางถนน บางครั้งเดินร้องให้ไปตามถนน จำเลยเป็นโรคจิตไม่ปกติมาก่อนเกิดเหตุปีเศษ ภรรยาจำเลยเคยส่งจำเลยไปรักษาตามวัด จำเลยเคยร้องรำทำเพลงไปตามถนนในตลาด จนคนในตลาดเรียกจำเลยว่า “อ้ายผาดบ้า” ขณะเกิดเหตุจำเลยและผู้ตายไปดื่มกาแฟในร้านนาง ม. จำเลยหาว่าผู้ตายลักเงิน แล้วใช้ปืนยิงหน้าผู้ตายสองนัดจากนั้นจำเลยเดินไปตามถนนยิงปืนขึ้นฟ้าบ้าง ลงดินบ้าง แล้วอาละวาดจับคอเสื้อนายทองสุข จำเลยเข้าไปบีบคอนางเยี่ยม พอดีพลตำรวจสุพจน์มาถึงจึงเข้าเกาะมือจำเลย แต่แย่งไม่ได้จำเลยวิ่งหลุดไปที่ผู้ตายนอน พูดว่า “มึงยังไม่ตายหรือ” แล้วจำเลยใช้ปืนยิงใบหน้าผู้ตายอีก 1 นัด แล้วจำเลยวิ่งหนีไป อีก 3 วันต่อมาน้องจำเลยติดตามพบจำเลย จึงหลอกจำเลยไปดูภาพยนตร์กลางแปลงในบริเวณวัด แล้วถือโอกาสแอบไปแจ้งตำรวจมาจับกุมจำเลยได้ นายดาบตำรวจสอบถามจำเลย จำเลยพูดจาไม่รู้เรื่องจึงนำส่งมอบพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนเห็นว่าจำเลยคล้ายคนวิกลจริตจึงส่งไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาล การตรวจรักษาจำเลยทั้ง 2 ครั้ง แพทย์ได้จ่ายยาให้จำเลยทั้ง 2 ครั้ง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลนิติจิตเวชตรวจสอบแล้วยืนยันว่าจำเลยไม่วิกลจริต

การวินิจฉัยของศาล : จากพยานหลักฐานทั้งฝ่ายโจทก์และจำเลยที่เบิกความกับอาการป่วยของจำเลยนั้น ก่อนเกิดเหตุจำเลยมีอาการผิดปกติไปจากคนธรรมดา และบางขณะคุ้มดีคุ้มร้าย บางขณะก็เป็นปกติธรรมดา เพียงสงสัยว่าใครเป็นคนร้ายลักเงิน บุคคลธรรมดาที่คงไม่ถึงกับยิงผู้อื่น ยิ่งแล้วคงไม่วิ่งไปยิงขึ้นฟ้าหรือลงดินดังเช่นกรณีของจำเลย พฤติการณ์ของจำเลยจึงฟังได้ว่า ระหว่างเกิดเหตุ จำเลยมีโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน บางขณะไม่มีความรู้สึกผิดชอบเยี่ยง

บุคคลธรรมดา ศาลฎีกาเชื่อว่า ขณะจำเลยกระทำความผิดนั้น จำเลยมีโรคจิตแต่ยังสามารถรู้สึกชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง

การวินิจฉัยทางจิตเวช : ผู้ป่วยรายนี้จากอาการที่ปรากฏน่าเชื่อว่าต้องมีอาการทางจิตแน่นอน จิตแพทย์ที่เป็นพยานในคดีนี้จะเบิกความให้ละเอียดว่า ผู้ป่วยรายนี้จัดอยู่ในประเภทใดของผู้ป่วยทางจิตเวช และมีความรู้สึกผิดชอบเพียงใด สามารถบังคับตนเองได้หรือไม่ ไม่ควรจะเบิกความว่าวิกลจริตหรือไม่ เพราะคำว่า “วิกลจริต” เป็นศัพท์ทางกฎหมาย การที่พยานแพทย์บอกว่าจำเลยไม่วิกลจริตนั้น ความเข้าใจว่าวิกลจริตของแพทย์กับของศาลอาจไม่ตรงกัน แต่จากพฤติกรรมของผู้ป่วยรายนี้ เชื่อว่าแพทย์คงไม่วินิจฉัยว่าเป็นคนสภาพจิตปกติเป็นแน่ และจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้ป่วยรายนี้อาจเป็น โรคจิต โรคใด โรคหนึ่งก็ได้ เช่น โรคภาวะระแวงหรือโรคอารมณ์แปรปรวน (พฤติกรรมของผู้ป่วยที่บางครั้งร้องไห้ตามถนน บางครั้งเคาะร้องรำทำเพลงไปตามถนน อาจเข้ากันได้กับโรคอารมณ์แปรปรวน)

5) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3024/2525

ประวัติผู้ป่วย : ตามหลักฐานประวัติผู้ป่วยของโรงพยาบาลทหารเรือที่จำเลยอ้างส่งศาลนั้น แสดงแจ้งชัดว่าทางโรงพยาบาลได้เคยรับตัวจำเลยไว้รักษาในโรงพยาบาลระหว่างวันที่ 14-23 กุมภาพันธ์ 2522 โดยจำเลยมีอาการทางประสาท นอนไม่หลับมา 3 วัน เห็นภาพหลอน พูดคนเดียว และมีอาการอาละวาดทำลายสิ่งของ ประวัติอาการป่วยของจำเลยดังกล่าวเป็นเรื่องก่อนเกิดเหตุ

ก่อนเกิดเหตุจำเลยเกิดความหวาดกลัวว่าจะถูกเพื่อนของตนเองยิง จึงปิดประตูลงกลอน ชั่งตัวเองอยู่ในห้องมา 4 วัน โดยอดอาหารและไม่ได้หลับนอนมา 4 วัน ขณะเกิดเหตุจำเลยเกิดภาพหลอนมีปากกระบอกปืนมาจ้องตามช่องไม้แตกเป็นประจำ มีเสียงดังแซ่ๆ จำเลยจึงจุดไฟเผาสิ่งของในห้องให้บังเกิดควันตลบแล้วกระโดดหนีทางหน้าต่างวิ่งออกจากบ้านมา เมื่อพบตำรวจจำเลยบอกกับตำรวจว่าเป็นผู้วางเพลิงเอง

การวินิจฉัยของศาล : การที่จำเลยเกิดความหวาดกลัวว่าจะถูกเพื่อนของตนเองฆ่า และมองเห็นภาพหลอนว่ามีปากกระบอกปืนมาจ้องตามช่องไม้แตกและมีเสียงดังแซ่ๆ นั้นแสดงว่าจำเลยมีอาการผิดปกติทางจิตหรือจิตบกพร่องอยู่บ้าง ข้อเท็จจริงยังไม่ชัดเจนว่าจำเลยกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้สึกชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้

การวินิจฉัยทางจิตเวช : อาการของจำเลยที่มีการเห็นภาพหลอนว่ามีปืนมาจ้องตามช่องไม้แตกนั้น เป็นอาการสำคัญของผู้ป่วยในกลุ่มโรคจิต ในทางจิตเวชนั้นน่าจะถือว่าจำเลยเป็นโรคจิตชนิดใดชนิดหนึ่งแน่

หมายเหตุ : ผู้เขียนเห็นพ้องด้วยคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ว่าจำเลยยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง เพราะจำเลยเป็นผู้บอกแก้ตัวตัวเองว่าเป็นผู้วางเพลิง ซึ่งแสดงได้ว่าเขาารู้อยู่แล้วว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และการรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง ไม่ได้หมายความว่าจำเลยจะสามารถบังคับตนเองได้เสมอไป เพราะการรู้สึกผิดชอบกับความสามารถบังคับตนเองได้นั้น คนละอย่างกัน จำเลยในคดีนี้อาจยังรู้สึกผิดชอบอยู่ แต่ไม่อาจบังคับตนเองได้เพราะเขาอาจรู้สึกที่กำลังจะถูกปิ่นส่องยิงตามช่องไม้แตก (ตามความรู้สึกที่เห็นภาพหลอนของเขา) ดังนั้นเขาจึงพยายามหลบหลีกกระสุนปืนที่กำลังยิงมาด้วยการจุดไฟเพื่อให้เกิดควันกำบังตัวเขา การจุดไฟของเขาแม้จะรู้ว่าผิดกฎหมาย แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งการกระทำนั้นได้ ดังนั้นด้วยความเคารพต่อศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าจำเลยน่าจะได้รับประโยชน์จากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 วรรคแรกมากกว่าจะเป็นวรรคสอง

6) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 371/2527

ประวัติผู้ป่วย : จำเลยกับภริยาแต่งงานอยู่กินด้วยกันมาตั้งแต่ พ.ศ.2512 มีบุตรสองคน คนหนึ่งเป็นชายอายุ 12 ปี อีกคนหนึ่งเป็นหญิงอายุ 9 ปี จำเลยป่วยเป็นโรคจิตจากพิษสุรา มีอาการหวาดกลัว ประสาทหลอนมาตั้งแต่ พ.ศ. 2531 วันเกิดเหตุขณะที่ภรรยาอนอยู่ที่แคร่ไม้หน้าบ้าน ถูกจำเลยใช้มีดเชือดคอและฟันทำร้ายร่างกายหลายแห่งจนถึงแก่ความตาย หลังเกิดเหตุ 3 วันญาติจำเลยได้ส่งจำเลยไปรักษาที่โรงพยาบาลพัทลุง จำเลยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 10 วันอาการดีขึ้นทางโรงพยาบาลได้ส่งจำเลยไปรับการรักษาต่อที่โรงพยาบาลประสาทสงขลา แพทย์หัวหน้าฝ่ายจิตเวชทั่วไปเบิกความว่าอาการป่วยของจำเลยรุนแรงโดยจำเลยมีความหวาดกลัวหวาดระแวงและนอนไม่หลับ ประสาทหลอน แพทย์วินิจฉัยว่าจำเลยป่วยเป็นโรคจิตจากพิษสุรา

การวินิจฉัยของศาล : เชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิดในขณะที่จำเลยไม่สามารถรู้ผิดชอบและไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะ โรคจิตจากพิษสุรา โดยมีอาการประสาทหลอนจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน จำเลยไม่ต้องรับโทษ

การวินิจฉัยของจิตเวช : โรคจิตจากพิษสุรา

หมายเหตุ : ถ้าศาลวินิจฉัยเพียงว่าจำเลยไม่สามารถรู้ผิดชอบและไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะ โรคจิตจากพิษสุราเพียงเท่านั้นก็จะเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องเติมว่า จิตบกพร่องหรือฟั่นเฟือนเข้าไปด้วย ทำให้คล้ายกับว่าศาลเข้าใจว่าจิตบกพร่อง และจิตฟั่นเฟือนนั้นคืออาการของโรคจิต

7) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2543/2528

ประวัติผู้ป่วย : ผู้เสียหายเบิกความว่าจำเลยถูกไ้มนั่งร้านล้มทับศีรษะและเคยเป็นลมชัก ผู้เสียหายและจำเลยไม่เคยมีสาเหตุอะไรมาก่อน ขณะที่ผู้เสียหายกำลังจะเข้านอนได้ยินเสียง

ภรรยาจำเลยร้องขอความช่วยเหลือจากห้องพักของจำเลย ผู้เสียหายจึงร้องถามว่าเป็นอะไรแต่ไม่มีเสียงตอบ ภรรยาจำเลยจึงร้องขอความช่วยเหลืออยู่ ผู้เสียหายจึงไปยังห้องพักของจำเลยซึ่งมีไฟนีออนเปิดอยู่ ผู้เสียหายเกาะประตูห้องพักเรียกให้จำเลยเปิดประตู จำเลยเปิดประตูออกในขณะที่ผู้เสียหายกำลังจะก้าวเข้าไปในห้อง ก็ถูกจำเลยแทงด้วยมีดปลายแหลมถูกเสียบเข้าทางด้านซ้าย ผู้เสียหายจึงใช้มือกำตัวมีดไว้กลัวจะถูกแทงซ้ำ ผู้เสียหายถามจำเลยว่า สบายใจหรือยัง จำเลยตอบว่าสบายใจแล้ว ขณะนั้นพอดีมีผู้อื่น ได้ยินภรรยาจำเลยร้องขอความช่วยเหลือวิ่งมาถึงพอดีและบอกให้จำเลยวางมีด จำเลยก็วางลง ผู้เสียหายถูกนำส่งโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจมาจับจำเลย จำเลยรับว่าแทงผู้เสียหาย จำเลยให้การว่าเหตุที่แทงเพราะมีเสียงแว่วว่าจะมีคนมาทำร้าย จึงดึงประตูห้องไว้แล้วให้ภรรยาร้องขอความช่วยเหลือ พอดีผู้เสียหายดึงประตูเข้ามาแล้วเอาเชือกมาคล้องคอ จำเลยจึงใช้มีดแทงสวนออกไป

การวินิจฉัยของศาล : พฤติการณ์แสดงว่าจำเลยกระทำไปในขณะที่จิตบกพร่อง และเห็นพ้องกับศาลอุทธรณ์ที่ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 วรรคสอง

การวินิจฉัยของจิตเวช : จากประวัติที่จำเลยได้รับบาดเจ็บที่ศีรษะและมีอาการประสาทหลอน ได้ยินเสียงแว่วว่ามีคนจะมาทำร้ายเช่นนี้ คงเป็น โรคจิตที่เกิดจากสมองได้รับบาดเจ็บก็ได้ หรืออาจเป็น โรคจิต โรคใดโรคหนึ่งที่ไม่เกี่ยวกับพยาธิสภาพของสมองก็ได้

8) คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 288/2530

ประวัติผู้ป่วย : พฤติการณ์ของจำเลยแสดงให้เห็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำของบุคคลที่มีจิตบกพร่อง กล่าวคือ เมื่อนายพิชัยผู้เสียหายเดินผ่านจำเลย จำเลยก็ใช้มีดฟันโดยไม่มีสาเหตุ นายชัยขณะขณะกำลังคุย เมื่อเพื่อนบอกให้ระวัง พอหันไปดูก็เห็นจำเลยกำลังถือมีดฟันโดยไม่รู้สาเหตุอีกเช่นกัน เมื่อฟันแล้วจำเลยก็วิ่งเข้าไปในบ้านของนายชัยชนะ ถือมีดควงไปมา 2-3 ที แล้วก็วิ่งออกจากบ้านนายชัยชนะไปฟันคนอื่นอีก สืบตำรวจโทมานิตย์ ได้รับแจ้งเหตุทางศูนย์วิทยุผ่านฟ้าว่า มีคนวิกลจริตกำลังไล่ฟันคนอยู่ในซอยทองหล่อ เมื่อไปถึงก็เห็นจำเลยกำลังถือมีดไล่ฟันคนและรถยนต์ที่ผ่านไปมาอยู่ จำเลยเคยถูกกับระเบิดได้รับบาดเจ็บขณะรับราชการทหาร เมื่อพ้นราชการทหารแล้วบางครั้งจำเลยมีอาการผิดไปจากปกติ เช่น จำเลยเคยบอกพี่ชายจำเลยว่ามีคนมาฆ่า แล้วจำเลยก็รีบวิ่งออกจากบ้าน เพื่อนบ้านจำเลยก็บอกว่าจำเลยเคยไปขอเปลี่ยนเสื้อผ้าที่บ้าน โดยบอกว่ามีคนไล่ฆ่าจำเลย

การวินิจฉัยของศาล : เห็นว่า การที่จำเลยใช้มีดฟันผู้เสียหายและรถยนต์ในวันเกิดเหตุ นั้น จำเลยน่าจะกระทำไปขณะจำเลยไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน ถึงแม้การที่จำเลยมีจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนนั้นจะไม่เป็นอยู่ตลอดเวลา จำเลยก็ไม่ควรได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65

การวินิจฉัยทางจิตเวช : พฤติการณ์ของจำเลยน่าจะเป็นพวกโรคจิตชนิดระแวง และการที่จำเลยได้รับบาดเจ็บถูกกับระเบิดขณะรับราชการทหารนั้น ไม่ปรากฏว่าได้รับบาดเจ็บที่สมองหรือไม่ หากสมองได้รับบาดเจ็บ จำเลยอาจเป็นโรคจิตจากสมองพิการ ก็ได้

9) คำพิพากษาฎีกาที่ 1086/2530

ประวัติผู้ป่วย : จำเลยใช้ขวานฟันพี่ชายและหลานสาว โดยไม่มีกรณีพิพาทกันมาก่อน และได้ทุบตู้กระจกแล้วจุดไฟเผาเสื้อผ้าของผู้เสียหายหลายราย กับจุดไฟเผาบ้านผู้เสียหายต่างๆ โดยไม่มีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อนนั้น

การวินิจฉัยของศาล : น่าจะกระทำโดยจำเลยมีจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนโดยแท้ เพราะสามัญชนซึ่งจิตใจเป็นปกติรู้สึกผิดชอบคงไม่กระทำเช่นนั้นอย่างแน่นอน แต่การที่จำเลยไม่ทำร้ายบิดาทั้งๆ ที่เข้ากอดปล้ำจำเลยและใช้พลังกั้นจำเลยไม่ให้ทำร้ายพี่ชายก็ดี การที่จำเลยโบกมือไล่นายหงส์ไม่ให้เข้าไปช่วยดับไฟที่บ้านนายพลก็ดี หรือการที่จำเลยจุดไฟเผาบ้านนายงามแล้วเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในไร่อ้อย และยอมออกมามอบตัวต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งยอมรับสารภาพการกระทำผิดของตนก็ดี พฤติการณ์ดังกล่าวแสดงว่าจำเลยยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้างหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง กรณีต้องตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 65 วรรคสอง

การวินิจฉัยทางจิตเวช : กรณีทำร้ายผู้อื่นโดยไม่มีสาเหตุคล้ายกับกรณีในข้อ 7 และข้อ 8 น่าจะเกิดจากการที่จำเลยมีอาการประสาทหลอนหูแว่วว่าจะมีคนมาทำร้าย ซึ่งเป็นอาการสำคัญของผู้ป่วยในกลุ่มโรคจิตชนิดใดไม่อาจวินิจฉัยได้

10) คำพิพากษาฎีกาที่ 5088/2531

ประวัติผู้ป่วย : ในระหว่างพิจารณาคดีทนายจำเลยยื่นคำร้องต่อศาลว่า จำเลยพุดจาไม่รู้เรื่อง ได้แต่ยิ้มกับพยักหน้า สอบถามจากญาติจึงทราบว่าจำเลยวิกลจริต เคยไปรักษาที่โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ขอให้ศาลส่งตัวไปรักษาก่อน ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปโรงพยาบาลต่อมาแพทย์ผู้ตรวจรายงานต่อศาลว่าจำเลยป่วยเป็นโรคจิตเภท ไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ศาลชั้นต้นจึงมีคำสั่งจำหน่ายคดีนี้ชั่วคราว หลังจากนั้น 3 ปีเศษ โรงพยาบาลมีหนังสือแจ้งว่าอาการของจำเลยทุเลาลงและสามารถต่อสู้คดีได้ ศาลชั้นต้นจึงยกคดีขึ้นพิจารณาใหม่

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในวันเกิดเหตุจำเลยได้จุดไฟเผาข้างข้าวของโจทก์ร่วม และไฟได้ลามไปไหม้โรงเรือนของโจทก์ร่วม เป็นเหตุให้โรงเรือนและทรัพย์สินอื่นๆ ของโจทก์ร่วมเสียหาย ขณะเกิดเหตุไม่ปรากฏว่าโจทก์ร่วมกับจำเลยทะเลาะโต้เถียงกันแต่อย่างใด การกระทำของจำเลยเป็นเรื่องผิดปกติวิสัย ไม่น่าเชื่อว่าบุคคลผู้มีจิตปกติจะทำเช่นนั้น พี่ชายของจำเลยมาเบิกความว่าจำเลยมีอาการทางประสาทมาตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุนี้แล้ว ก็ชอบนั่งคอดก ไม่พูดกับใคร ทำงาน

ไม่ได้ ไล่ชกต่อยมารดา เคยฟันทนายด้วย อาการดังกล่าวเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว คราวละประมาณ 30 นาที พุดด้วยไม่รู้เรื่อง บางครั้งต้องใช้โซ่ล่ามจำเลยไว้

การวินิจฉัยของศาล : รับฟังได้ว่าจำเลยซึ่งป่วยเป็นโรคจิตเภทชนิดเรื้อรัง ได้กระทำความผิดในขณะที่จิตบกพร่องหรือเป็นโรคจิต แต่จำเลยยังสามารถรู้ผิดชอบหรือยังสามารถบังคับตนเองได้ตามประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 65 วรรคสอง

การวินิจฉัยทางจิตเวช : โรคจิตประเภทเรื้อรัง

จากคำพิพากษาฎีกาทั้ง 10 ฉบับ ที่นำมาศึกษาในส่วนนี้ อาจสรุปการวินิจฉัยโรคของจำเลยในทางจิตเวชเปรียบเทียบกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกาได้ตามตารางต่อไปนี้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากลุ่มของโรคที่ทางจิตเวชถือว่าเป็นกลุ่มโรคจิต (Psychosis) ทั้ง 9 รายนั้น ศาลฎีกาถือว่าเป็นโรคจิตในกฎหมายอาญาตรงกันเพียง 3 รายการเท่านั้น ที่เหลืออีก 6 รายการ ศาลวินิจฉัยว่าเป็นจิตบกพร่องเสีย 2 ราย ส่วนอีก 4 ราย ศาลเองไม่อาจแยกโรคหรือภาวะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งออกจากกันได้ ศาลจึงวินิจฉัยว่าเป็นจิตบกพร่องหรือโรคจิต 1 ราย จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน 1 ราย จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน 2 ราย ดังนั้นในจำนวนผู้ป่วยโรคจิต 9 ราย ก็มีส่วนที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นโรคจิตหรือโรคจิตรวมอยู่ด้วยเพียง 5 ราย ส่วนอีก 4 ราย ศาลวินิจฉัยว่าเป็นพวกจิตบกพร่องกับจิตฟั่นเฟือน ซึ่งก็ไม่ตรงกับความเห็นของอนุกรรมการร่างกฎหมายอาญาตามที่กล่าวมาข้างต้น นอกจากนั้นจากการศึกษาแนววินิจฉัยของศาลฎีกา โดยเฉพาะฉบับหลังๆ ศาลฎีกาคดูเหมือนไม่สนใจที่จะแยกภาวะโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือนออกจากกัน เพราะมักจะไม่ได้วินิจฉัยว่าเป็นภาวะใดภาวะหนึ่งหรือโรคใดโรคหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่จะวินิจฉัยว่าเป็นโรคตั้งแต่ 2 โรคขึ้นไป โดยกล่าวคลุมรวมๆ ไปว่า โรคจิตหรือจิตบกพร่องบ้าง จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนบ้าง หรือในบางคดีก็วินิจฉัยว่าโรคจิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนรวมไปทั้งหมด คล้ายๆ กับว่าศาลเองอาจไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องแยกโรคหรือภาวะเหล่านั้นให้ชัดเจน

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบประเภทโรคจิตเวชและคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

จำเลยตามคำพิพากษา 10 คน	ประเภทต่างๆ ตามโรคจิตเวช	คำวินิจฉัยของศาลฎีกา
9 คน มีพฤติกรรมที่อาจจัดเป็นผู้ป่วยในกลุ่มโรคจิตในทางจิตเวชศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรคจิตเภท 2. โรคจิตเภทหรือโรคจิตระวาง 3. โรคจิตหลังคลอด 4. โรคจิตจากพิษสุรา 5. โรคจิตระวาง 6. โรคจิตจากสมองได้รับการบาดเจ็บ 1 7. มีอาการที่จัดว่าอยู่ในกลุ่มโรคจิต แต่แยกประเภทไม่ได้ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. สามารถรู้ผิดชอบหรือยังสามารถบังคับตนเองได้ <ol style="list-style-type: none"> ก. โรคจิต ข. จิตบกพร่อง ค. จิตบกพร่องหรือโรคจิต ง. จิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือน 2. ไม่สามารถรู้ผิดชอบและไม่สามารถบังคับตนเองได้ซึ่งเนื่องจาก <ol style="list-style-type: none"> ก. โรคจิต จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือน ข. จิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือน
1 คน (รายที่ 4) มีพฤติกรรมน่าจะเป็นผู้ป่วยทางจิตเวชประเภทใดประเภทหนึ่ง	จิตแพทย์ยืนยันว่า จำเลยไม่วิกลจริตไม่อาจจำแนกได้ว่าเป็น โรคทางจิตเวชประเภทใด	จำเลยมีโรคจิต แต่ยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาในส่วนนี้พอสรุปได้ว่าผู้ป่วยทางจิตเวชกลุ่มโรคจิตชนิดต่างๆ นั้น ในทางกฎหมายอาจเป็นได้ทั้งโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งต่างกับความเห็นทางทฤษฎีที่วิเคราะห์มาแล้ว

สำหรับผู้ป่วยในทางจิตเวชกลุ่มอื่น เช่น ปัญญาอ่อน โรคประสาทบางชนิดที่ไม่สามารถยับยั้งหรือบังคับการกระทำของตนเองได้ ยังไม่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาว่าจะถือว่าเป็นโรคจิต จิตบกพร่องหรือจิตฟั่นเฟือนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจเป็นไปได้ทั้งสามอย่างเช่นเดียวกับกลุ่มโรคจิตหรือไม่ ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 733/2521 มีปรากฏในคำพิพากษาว่า มารดาจำเลยเบิกความว่าจำเลยเป็นโรคปัญญาอ่อนมาแต่เด็ก และเป็นโรคจิตเภท แต่ผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะเป็นปัญญาอ่อน เพราะจำเลยมีความเฉลียวฉลาดขนาดสามารถต่อสายไฟเพื่อติดเครื่องยนต์รถในการถักรถยนต์ได้ และจิตแพทย์ผู้ตรวจจำเลยก็ได้วินิจฉัยว่าจำเลยปัญญาอ่อน จำเลยจึงน่าจะเป็นโรคจิตเภทเพียงอย่างเดียวตามที่นำมาวิเคราะห์ไว้แล้วนั้น

1.3 กฎหมายอื่นๆ

นอกจากกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาแล้ว คำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ยังบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นๆ อีกหลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลตามระบบราชการ เช่น พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2518 เป็นต้น โดยมักจะกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นข้าราชการประเภทต่าง ๆ ตลอดจนพนักงานรัฐวิสาหกิจต่างๆ ว่าต้องไม่เป็นผู้กายพิการทุพพลภาพ จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ (มาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2518) คำว่า “จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ” ในกฎหมายอาญาต่างๆ เหล่านี้ เหมือนกับถ้อยคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และความหมายก็น่าจะตรงกับความหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ที่ว่า จิตฟั่นเฟือนนั้น ไม่ต้องถึงขนาดวิกลจริต เพราะการที่กฎหมายกำหนดมาตรฐานสภาพทางจิตใจของบุคคลให้เข้ารับราชการ หรือทำงานในองค์การรัฐวิสาหกิจนั้น ว่าต้องไม่เป็นผู้มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบนั้น มาตรฐานนั้นต้องอยู่ในระดับที่สูงกว่าคือคนที่มีสภาพจิตผิดปกติ แม้ไม่ถึงขนาดวิกลจริตหรือเป็นโรคจิต ก็อาจเข้าข่ายจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบตามความหมายของกฎหมายเหล่านั้นได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นความหมายของคำว่า วิกลจริต จิตบกพร่อง โรคจิต และจิตฟั่นเฟือนในทางกฎหมายนั้น ในการวิเคราะห์ทางทฤษฎีอาจจะพอเทียบเคียงกันได้

ในระหว่างกฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา และในวิชาจิตเวช แต่จากการศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว ในคดีแพ่งวิกลจริตกับจิตฟั่นเฟือนจะเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน ส่วนในคดีอาญานั้นส่วนมากแล้วศาลไม่ได้แยกกันชัดแจ้งระหว่างโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าเราไม่สามารถที่จะเปรียบเทียบ โรคจิตเวชแต่ละโรคว่ามีโรคใดที่ตรงกับคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ทั้งนี้ก็เพราะว่าในทางจิตเวชศาสตร์นั้น คำว่า “จิตฟั่นเฟือน” มีความหมายกว้างหมายถึง ความผิดปกติของจิตใจทุกชนิด แต่ศัพท์ภาษาไทย จิตฟั่นเฟือนนั้นไม่มี

ใช้ในทางจิตเวชโดยเฉพาะและจิตแพทย์เองก็มีความเห็นแตกต่างกันไป ไม่ลงรอยเดียวกัน ทั้งนี้เพราะศัพท์นี้ไม่มีใช้ในทางจิตเวชศาสตร์ มีแต่ทางกฎหมายเท่านั้น ถึงขนาดที่ นายแพทย์ธีรารัง ทศนาอัญชลี เสนอว่าควรจะยกเลิกคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ในทางกฎหมาย

ในความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน นั้นจากการวิเคราะห์มีความเห็นว่าการที่กฎหมายบัญญัติคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ก็เพื่อให้เกิดความแตกต่างจากคำว่า “วิกลจริต” ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการที่จะร้องขอต่อศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถแล้วแต่กรณี

ส่วนอาการของโรคจิตเวชชนิดหรือประเภทใดจะตรงกับคำว่า “จิตฟั่นเฟือน” นั้นไม่ใช่ข้อสาระสำคัญ ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่ากฎหมายมิได้บัญญัติว่า “โรคทางจิตเวช” ชนิดใดที่จะร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ แต่กฎหมายประสงค์ที่จะพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวนั้นมีระดับหรือขนาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมากน้อยแค่ไหน กล่าวคือ หากบุคคลดังกล่าวไม่สามารถรู้สึกผิดชอบชั่วดีในการกระทำบุคคลดังกล่าวน่าจะถือว่าเป็น “บุคคลวิกลจริต” ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 28 ที่สามารถร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถได้และบุคคลดังกล่าวหากกระทำผิดในทางอาญบุคคลดังกล่าวก็ไม่ต้องรับโทษในทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 62 วรรคแรกซึ่งบัญญัติไว้ใจความว่า “ผู้ใดกระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น”

แต่ถ้าบุคคลดังกล่าวยังรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือยังสามารถบังคับตนเองได้แต่น้อยกว่าคนปกติบุคคลดังกล่าวก็น่าจะอยู่ในฐานะ “บุคคลที่จิตฟั่นเฟือน” ซึ่งหากกระทำผิดในทางอาญาศาลอาจจะลงโทษน้อยกว่าที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 62 วรรคสองใจความว่า “แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้สึกผิดชอบอยู่บ้างหรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้”

นอกจากนี้จากที่ได้ทำการศึกษาคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับการกระทำผิดในทางอาญาของบุคคลวิกลจริตจะพบว่าบุคคลวิกลจริตอาจจะต้องรับโทษหรือไม่ได้รับโทษในทางอาญานั้นขึ้นอยู่กับว่าบุคคลดังกล่าวยังสามารถรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือยังสามารถที่จะบังคับตนเองได้หรือไม่ ไม่ว่าบุคคลวิกลจริตนั้นจะเป็นโรคจิตในทาง จิตเวชประเภทใดก็ตาม กล่าวคือ โรคทางจิตเวชนั้นจะเป็นโรคชนิดใดศาลมิได้นำมาเป็นหลักในการวินิจฉัยคดี แต่สิ่งที่ศาลนำมาวินิจฉัยคดีก็คือ การเป็นโรคทางจิตเวชนั้นทำให้บุคคลดังกล่าวรู้สึกผิดชอบชั่วดีมากน้อยแค่ไหน หรือสามารถบังคับตนเองได้มากน้อยแค่ไหนเพื่อปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่ศาลจะใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยจากการกระทำของผู้กระทำความผิดทั้งหมด ซึ่งกรณีดังกล่าวก็น่าจะเป็นกรณีเดียวกับการวินิจฉัยว่า

บุคคลดังกล่าวอยู่ในฐานะ “บุคคลวิกลจริต” หรือ “บุคคลที่จิตฟั่นเฟือน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้เขียนเห็นว่า คำว่า “จิตฟั่นเฟือน” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ น่าจะหมายถึง “บุคคลที่มีไข้บุคคลวิกลจริต แต่เป็นบุคคลที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีหรือสามารถบังคับตนเองได้น้อยกว่าคนปกติอันเนื่องมาจากโรคทางจิตเวชหรือจากเหตุอื่น”

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับผู้ดูแลบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนในการประกอบธุรกิจ

จากการศึกษาจะพบว่าบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนั้นเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีน้อยกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป จึงเป็น บุคคลอีกประเภทหนึ่งที่จะอาจถูกเอาเปรียบในการประกอบธุรกิจที่มีอยู่แต่เดิมหรือธุรกิจที่กำลังจะกระทำ บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนี้จึงสมควรที่จะต้องมีผู้ดูแลเป็นการเฉพาะ นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนั้นอาจจะกลายมาเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถก็ได้ซึ่งหากกลายมาเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถแล้วกฎหมายก็กำหนดว่าจะต้องมีการตั้งผู้พิทักษ์ขึ้นมาดูแล เช่นเดียวกับคน ไร้ความสามารถที่มีผู้อนุบาลปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ ดังนั้นในการประกอบธุรกิจของบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนั้นใครจะเป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือดูแลและธุรกิจของคน ที่จิตฟั่นเฟือนจึงจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาในเรื่องดังกล่าวโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 กรณีบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนยังไม่บรรลุนิติภาวะ

บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนที่ยังเป็นผู้เยาว์ ก็จะมีผู้แทน โดยชอบธรรมเป็นผู้ดูแลในการทำนิติกรรมต่างๆ จึงเกิดปัญหาว่าผู้แทนโดยชอบธรรมนั้นจะให้ความยินยอมแก่บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนซึ่งยังเป็นผู้เยาว์และเป็นบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนในการประกอบธุรกิจ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้หรือไม่

จากที่ได้ทำการศึกษาจะพบว่าบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนั้นเป็นบุคคลที่อาจจะถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถได้ซึ่งเมื่อบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถแล้วการประกอบธุรกิจซึ่งจะต้องมีการลงทุน บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนซึ่งกลายเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถก็จะต้องมาขอความยินยอมจากผู้พิทักษ์ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา (34(1) อันมีผลเช่นเดียวกับการที่บุคคลดังกล่าวยังคงเป็นเพียงบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนที่ยังเป็นผู้เยาว์ ซึ่งหาก

จะลงทุนก็จะต้องมาขอความยินยอมจากผู้แทน โดยชอบธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 27

นอกจากนี้ตามที่ได้ศึกษามาจะพบว่าบุคคลที่จัดฟันเพื่อนั้นเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการใช้สิทธิได้เท่าเทียมกับบุคคลธรรมดาทั้งนี้เนื่องจากไม่มีกฎหมายจำกัดความสามารถในการใช้สิทธิ ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาทั้งหมดบุคคลที่จัดฟันเพื่อนจึงสามารถลงทุนประกอบธุรกิจได้แต่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้แทน โดยชอบธรรมในฐานะที่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนดังกล่าวเป็นผู้เยาว์ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 27)

2.2 กรณีบุคคลที่จัดฟันเพื่อนบรรลุนิติภาวะ

การบรรลุนิติภาวะในทางกฎหมายนั้นมิอยู่ด้วยกัน 2 ทางกล่าวคือ โดยการสมรสหรือเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ ซึ่งสามารถแบ่งหัวข้อเพื่อทำการวิเคราะห์ดังนี้

2.2.1 กรณีบรรลุนิติภาวะโดยอายุ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 19 บัญญัติไว้ใจความว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุยี่สิบปีบริบูรณ์”

เมื่อบุคคลบรรลุนิติภาวะแล้วบุคคลดังกล่าวก็ไม่ถูกจำกัดการใช้สิทธิเว้นแต่ว่า บุคคลดังกล่าวถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ หรือเป็นบุคคลวิกลจริต บิดามารดาก็ไม่จำเป็นต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควร

อย่างไรก็ตามแม้บุตรนั้นจะบรรลุนิติภาวะแล้วและบุตรก็มีได้เป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งตามที่กล่าวมา แต่หากปรากฏว่าบุตรนั้นทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้ บิดามารดาก็ยังต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ซึ่งการที่บุตรนั้นจัดฟันเพื่อนไม่สมประกอบทำมาหากินเลี้ยงตนเองไม่ได้ก็ถือว่าบุตรนั้นทุพพลภาพ ดังนั้นกรณีดังกล่าวบิดามารดาจึงยังคงมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่เป็นบุคคลที่จัดฟันเพื่อนอยู่

คำว่า “อุปการะเลี้ยงดู” หมายถึง การจัดหาอาหารเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัยและการรักษาพยาบาลรวมทั้งการให้เงินไว้ใช้สอยตามสมควร แต่ไม่น่าจะกินความรวมถึงการทำนิติกรรมของบุตรที่จะต้องมาขอความยินยอมจากบิดามารดาเหมือนก่อนที่จะบรรลุนิติภาวะ

จากที่กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่าบุคคลที่จัดฟันเพื่อนเมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วบิดามารดายังมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดู แต่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนนั้นสามารถที่จะทำนิติกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งรวมถึงการประกอบธุรกิจได้ โดยไม่ต้องมาขอความยินยอมจากบิดามารดา

การที่กฎหมายบัญญัติให้บิดามารดามีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะดังที่กล่าวก็เนื่องมาจากบุคคลดังกล่าวไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรืออยู่โดยลำพังได้จึงจำเป็นที่จะต้องมีบุคคลที่คอยช่วยเหลือมิให้บุคคลดังกล่าวถูกเอาเปรียบประกอบกับบุคคลที่จัดฟันเพื่อน อาจเป็นคน เสมือนไร้ความสามารถได้หากมีการร้องขอ แต่กฎหมายกลับเปิดช่องให้ สามารถประกอบธุรกิจได้ซึ่งถือว่าการประกอบธุรกิจเป็นการกระทำที่อาจจะสร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของบุคคลที่จัดฟันเพื่อน

ดังนั้นในการประกอบธุรกิจของบุคคลที่จัดฟันเพื่อนนั้นจึงน่าจะต้องให้บิดามารดาหรือบุคคลอื่นที่ดูแลกรณีที่ไม่มียบิดามารดาหรือมีแต่ถูกถอดอำนาจปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมหรือการตัดสินใจในการประกอบธุรกิจของบุคคลที่จัดฟันเพื่อน โดยการแก้ไขบทบัญญัติ มาตรา 1564 ให้บุคคลที่จัดฟันเพื่อนที่จะประกอบธุรกิจจะต้องมาขอความยินยอมจากบุคคลที่ดูแลมิฉะนั้นนิติกรรมในการประกอบธุรกิจก็จะตกเป็นโมฆะ

2.2.2 กรณีบรรลุนิติภาวะโดยการสมรส

การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้มีได้เฉพาะเมื่อได้ทำการจดทะเบียนเท่านั้น ซึ่งเมื่อเป็นสามีภริยาที่ถูกต้องตามกฎหมายดังกล่าวแล้วกฎหมายก็กำหนดไว้ในมาตรา 1461 วรรค 2 ใจความว่า “สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน”

สำหรับในเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานั้น หากเป็นสินส่วนตัวประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติมาตรา 1473 ไว้ใจความว่า “สินส่วนตัวของกลุ่มสมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ” หากเป็นสินสมรสประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติมาตรา 1476 ไว้ใจความว่า “สามีและภริยาต้องจัดการสินสมรสรวมกันหรือได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีดังต่อไปนี้”

- (1) ขาย แลกเปลี่ยน ขายฝาก ให้เช่าซื้อ จำนอง ปลดจำนอง หรือโอนสิทธิจำนอง ซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่อาจจำนองได้
- (2) ก่อตั้งหรือกระทำการให้สิ้นสุดลงทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งภาระจำยอม สิทธิอาศัยเหนือสิทธิพื้นดิน สิทธิเก็บกิน หรือภาระติดพันในอสังหาริมทรัพย์
- (3) ให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินสามปี
- (4) ให้กู้ยืมเงิน
- (5) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่การให้ที่พอสมควรแก่ฐานานุรูปของครอบครัว เพื่อการกุศล เพื่อสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา
- (6) ประนีประนอมยอมความ
- (7) มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการวินิจฉัย

(8) นำทรัพย์สินไปเป็นหลักประกัน หรือหลักประกันต่อเจ้าพนักงานหรือศาล การจัดการสินสมรสนอกจากกรณีที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งสามีหรือภริยาจัดการได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่ากรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นบุคคลที่จัดฟันเพื่อนหรือไม่นั้นก็มิได้ส่งผลแตกต่างกันแต่อย่างใด กล่าวคือ คู่สมรสที่จัดฟันเพื่อนนั้นสามารถที่จัดการทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวได้โดยลำพัง และแม้ว่าคู่สมรสฝ่ายที่จัดฟันเพื่อนนั้นต้องการนำสินสมรสไปประกอบธุรกิจซึ่งน่าจะต้องการมีการทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1476 (1)-(8) กฎหมายก็บัญญัติเพียงให้คู่สมรสฝ่ายที่จัดฟันเพื่อนนั้นจะต้องมาขอความยินยอมจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเท่านั้น แต่กฎหมายก็มิได้ให้สิทธิคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในการควบคุมดูแลกิจการที่ที่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนกระทำการ

ด้วยเหตุนี้จึงสมควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 1476 โดยให้คู่สมรสที่จัดฟันเพื่อนนั้นต้องประกอบธุรกิจร่วมกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่จัดไม่ฟันเพื่อน

3. ปัญหาความชัดเจนเกี่ยวกับธุรกิจที่บุคคลจัดฟันเพื่อนสามารถทำได้

จากการศึกษาพบว่ามีความหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลายฉบับได้นำความฟันเพื่อนของจิตใจเป็นเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจในขณะที่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจอีกหลายฉบับไม่มีการนำการฟันเพื่อนของจิตใจเป็นเงื่อนไขในการประกอบธุรกิจจึงจำเป็นต้องทำการศึกษาในเรื่องดังกล่าวโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ธุรกิจประเภทการเกษตรกรรม

จากที่ได้ทำการศึกษามาแล้วจะพบว่า ธุรกิจประเภทการเกษตรกรรมได้แก่การทำนา การทำสวน การทำไร่ การเลี้ยงสัตว์รวมทั้งการเลี้ยงไหม การทำป่าไม้ การทำประมงเป็นต้น ซึ่งการประกอบธุรกิจแต่ละประเภทส่วนใหญ่แล้วมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติสวนป่า พ.ศ.2535

จากการศึกษาพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่พบว่ามียกเว้นของกฎหมายห้ามบุคคลที่จิตฟั่นเฟือน ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรกรรม บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนจึงมีสิทธิในการประกอบธุรกิจได้

การประกอบธุรกิจในการเกษตรกรรมนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณีกล่าวคือ

3.1.1 เกษตรกรรมรายย่อย

เป็นการประกอบการเกษตรกรรมที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน เป็นการปลูกพืชผลตนเอง จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค ธุรกิจเกษตรกรรมรายย่อยแบบนี้บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนน่าจะสามารถทำได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามมิให้บุคคลดังกล่าวทำ ประกอบกับธุรกิจเกษตรกรรมรายย่อยไม่มีลักษณะซับซ้อน

3.1.2 เกษตรกรรมรายใหญ่แบบครบวงจร

ธุรกิจเกษตรกรรมแบบนี้ เช่น กิจการของบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ เบรทาโก ซึ่งทำธุรกิจตั้งแต่การเลี้ยงสัตว์ทำไร่แล้วนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ อาหารแช่แข็ง เป็นต้น ธุรกิจเกษตรกรรมแบบนี้มีลักษณะซับซ้อน มีความเสี่ยงต่อความเสียหายสูง จึงเป็นธุรกิจที่บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนนั้นไม่สมควรที่จะกระทำ เพราะมีโอกาสที่ธุรกิจดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ และจะนำมาซึ่งความเสียหายมากกว่าการประกอบธุรกิจเกษตรกรรมรายย่อย

3.2 ธุรกิจประเภทหัตถกรรม

เป็นธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าที่ทำด้วยมือ ได้แก่ เครื่องจักรสาร เครื่องหว่าย การทอผ้าไหม เครื่องไม้แกะสลัก เป็นต้น ธุรกิจหัตถกรรมนี้เป็นธุรกิจที่ไม่ซับซ้อน มีความเสี่ยงต่อความเสียหายไม่มากนัก ดังนั้นธุรกิจหัตถกรรมจึงเป็นธุรกิจที่บุคคลที่จิตฟั่นเฟือนน่าจะสามารถทำได้ ประกอบกับธุรกิจหัตถกรรมไม่มีกฎหมายบัญญัติเอาไว้เป็นการเฉพาะว่า "ห้ามบุคคลที่จิตฟั่นเฟือน" ประกอบธุรกิจประเภทนี้

3.3 ธุรกิจประเภทอุตสาหกรรม

การประกอบกิจการอุตสาหกรรม เป็นธุรกิจที่ต้องใช้เครื่องจักรในการผลิตหรือแปรรูปสินค้า เช่น การสีข้าว ผลิตน้ำแข็ง น้ำตาล โรงพิมพ์ อาหารสัตว์ ของเด็กเล่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งการประกอบธุรกิจประเภทนี้หากการตั้งโรงงานก็จะต้องพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องคือพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่ากฎหมายดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติห้ามบุคคลที่จิตฟั่นเฟือนในการจัดตั้งโรงงานเพื่อประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมแต่อย่างใด คงมีแต่การแบ่งประเภทของโรงงานซึ่งสามารถแยกพิจารณาประเภทของโรงงานได้ดังนี้

โรงงานจำพวกที่ 1. โดยปกติจะเป็นโรงงานขนาดเล็ก มีการใช้เครื่องจักรไม่เกิน 20 แรงม้าและมีคนงานไม่เกิน 20 คนอุตสาหกรรมขนาดเล็กนี้ลักษณะที่ไม่ซับซ้อนโรงงานประเภทนี้บุคคลที่จัดฟันเพื่อนั้นน่าจะประกอบธุรกิจประเภทนี้ได้

โรงงานจำพวกที่ 2 เป็นโรงงานขนาดกลางมีการใช้เครื่องจักรเกิน 20 แรงม้าแต่ไม่เกิน 50 แรงม้าและมีคนงานเกิน 20 คนแต่ไม่เกิน 50 การประกอบอุตสาหกรรมประเภทนี้มีความซับซ้อนมากขึ้นแต่ยังไม่มากนัก เมื่อธุรกิจมีความซับซ้อนมากขึ้นการเสี่ยงต่อความเสียหายก็มากขึ้น ดังนั้นการประกอบธุรกิจประเภทนี้บุคคลที่จัดฟันเพื่อนจึงไม่น่าจะประกอบธุรกิจได้

โรงงานจำพวกที่ 3 โดยปกติเป็นโรงงานขนาดใหญ่มีการใช้เครื่องจักรเกิน 50 แรงม้าและหรือมีคนงานเกิน 50 คนการประกอบโรงงานประเภทนี้มีความซับซ้อนมากจึงเป็นธุรกิจที่ไม่เหมาะสมกับบุคคลที่จัดฟันเพื่อนเป็นอย่างยิ่ง

3.4 ธุรกิจประเภทพาณิชย์กรรม

เป็นธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้า ซึ่งแบ่งหัวข้อเพื่อทำการพิจารณาเป็น

3.4.1 การค้าระหว่างประเทศ ได้แก่การนำสินค้าเข้ามาขายภายในประเทศไทย หรือการส่งสินค้าไปขายยังต่างประเทศ เป็นการประกอบธุรกิจที่มีความเสี่ยงต่อความเสียหายสูงมาก เนื่องจากต้องเสี่ยงต่อความผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จึงเป็นธุรกิจที่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนไม่น่าจะประกอบได้

3.4.2 การค้าภายในประเทศ หากเป็นการค้าธรรมดาที่ไม่ต้องใช้ใบอนุญาตอื่นๆ ประกอบ การค้า เช่นการค้าสุราหรือบุหรี่ ที่มีลักษณะไม่ซับซ้อน ไม่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านหรือมีเทคนิคพิเศษ การค้าดังกล่าวบุคคลที่จัดฟันเพื่อนน่าจะประกอบธุรกิจได้ แต่ถ้าเป็นการค้าที่ ต้องใช้ความรู้ความชำนาญหรือเทคนิคพิเศษ เช่นการค้าที่ดิน การค้าอัญมณี ธุรกิจประเภทนี้บุคคลที่จัดฟันเพื่อนไม่น่าจะประกอบได้

3.5 ธุรกิจประเภทบริการ

การประกอบธุรกิจประเภทนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509 กำหนดว่าการขออนุญาตจัดตั้งสถานบริการนั้นจะต้องไม่เป็นบุคคลที่ “จัดฟันเพื่อนไม่สมประกอบ” ดังนั้นธุรกิจที่เป็นสถานบริการบุคคลที่จัดฟันเพื่อนนั้นไม่สามารถที่จะประกอบธุรกิจได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจแต่ละประเภทนั้นมีได้มีการบัญญัติห้ามบุคคลที่จัดฟันเพื่อนประกอบธุรกิจ แต่จากการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีธุรกิจอยู่หลาย

ประเภทที่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนไม่สมประกอบไม่สมควรจะประกอบธุรกิจได้ ดังนั้นจึงสมควรให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดธุรกิจที่บุคคลที่จัดฟันเพื่อนสมควรทำและไม่สมควรทำแต่ละประเภทเอาไว้เป็นการเฉพาะ